

Araştırma Makalesi | Research Article

ISSN (çevrimiçi): 2459-0185 ISSN (basılı): 2548-091X

Makale Geliş | Received: 12.05.2024

Makale Kabul | Accepted: 24.06.2024

Atıf | Cite as: Kaan Akar, "Orta Çağ'da Bir Ticari Kriz: Bulgar Pazarı Sorunu (894-897)", *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9(1), Haziran 2024, s. 22-40.

DOI No: <https://doi.org/10.56252/turktarars.1482630>

ORTA ÇAĞ'DA BİR TİCARİ KRİZ: BULGAR PAZARI SORUNU (894-897)

Kaan AKAR*

Öz

Boris Han'ın 852 yılında Tuna Bulgar Devleti tahtına çıkmasının ardından iktidarının ilk 10 yılında Doğu Roma ve Frank İmparatorluklarına karşı sürdürdüğü savaşlar Devleti'nin insan ve maddi kaynaklarını tüketmeye başlamış ancak buna karşılık istenen başarılar elde edilememiştir. Askeri alanda sonuçsuz kalan uğraşlara ek olarak sosyal olarak da sancılı bir süreçten geçen Tuna Bulgar Devleti aynı zamanda gayri resmi olarak Hristiyanlaşma ve Slavlaşma tehdidi altında bulunmaktadır. Bulgarların Doğu Roma İmparatorluğunun askeri baskısına da maruz kalması Boris Han'ı radikal bir karar vererek Hristiyanlığa girmeye zorlamıştır. Bu doğrultuda Boris Han 865 yılında Doğu Roma İmparatoru III. Michael'in vaftiz babalığında oğlu Simeon ile birlikte vaftiz olarak Hristiyanlık dinine girmiş ve Devleti'nin de bir Hristiyan devleti olduğunu açıklamıştır, bu aslında malumun da ilandır. Boris Han ile birlikte vaftiz edilen oğul Simeon da 10 yaşlarına gelmeden eğitim alması amacıyla gerçek anlamda ise dönemde oldukça sık uygulanan bir gelenek olan "soylu rehine" vasfıyla İstanbul'a gönderilmiştir. Simeon 888 yılında babasının çağrısı ile Tuna Bulgar topraklarına geri dönmüştür. Çalışmamızda Simeon'un babası ve ağabeyi Vladimir'in ardından 893 yılında Tuna Bulgar Devleti hükümdarı olmasının bir yıl sonrasında başlayan ve "pazar sorunu" sebebiyle bir ticaret savaşı hüviyetinde olan Bulgarafigon savaşına giden süreç ve dönemdeki Bulgar-Doğu Roma siyaseti konu edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bulgar, Hristiyanlık, VI. Leon, Doğu Roma İmparatorluğu, Bulgar Pazarı

A COMMERCIAL CRISIS IN THE MIDDLE AGES: THE BULGARIAN MARKET QUESTION (894-897)

Abstract

After Boris Khan ascended the throne of the Danube Bulgarian State in 852, the wars he waged against the Eastern Roman and Frankish Empires in the first 10 years of his rule began to exhaust the human and material resources of his state. However, the desired success could not be achieved in return. In addition to the fruitless efforts in the military field, the Danube Bulgarian State, which went through a socially painful process, was unofficially under the threat of Christianization and Slavization. The fact that the Bulgarians were also subjected to military pressure from the Eastern Roman Empire forced Boris Khan to take a radical decision and convert to Christianity. Accordingly, Boris Khan, together with his son Simeon, was baptized and converted to Christianity by the Eastern Roman Emperor Michael III in 865 and declared that his

* Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, kaan.akar@erzurum.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4623-5369.

state was a Christian state, which was in fact a declaration of the obvious. The son Simeon, who was baptized together with Boris Khan, was sent to Constantinople before the age of 10 to be educated as a "noble hostage", a very common tradition at the time. Simeon returned to the Danube Bulgarian lands in 888 upon his father's summons. In 893, Simeon succeeded his father and older brother Vladimir as the head of the Danube Bulgarian State. Our study will focus on the Bulgarafigon War, which started one year after this event and was characterized as a trade war due to the "market problem", and the Bulgarian-Eastern Roman politics of the period.

Key Words: Bulgar, Christianity, Leon VI, Eastern Roman Empire, Bulgarian Market

Giriş

Tuna Bulgar Devleti'nde halkın büyük çoğunluğunu oluşturan Slavların daha önceden Hristiyanlığa geçişi aslında sayıca azalmış Bulgar Türklerinin de eski dinlerinden kopuşlarına sebep vermiştir. Çünkü Slavlar ile Bulgarlar arasında olan karma evliliklerle yeni bir millet ortaya çıkmış ve Slavlaşan Bulgar halkı din olarak Hristiyanlığı tercih etmiştir¹. Ayrıca Kurum Han (803-814) dönemine doğru gittiğimizde de birçok Doğu Roma kalesi, kasabası ele geçirilmiş ve bu bölgelerde meskûn olan halk Tuna Bulgar Devleti topraklarının iç kesimlerine doğru göçe zorlanmıştır². Bu insanlar bir nevi esir olsalar da Bulgar topraklarında yaşamaya başlamışlar ve çevredeki Slav ve Bulgarları da dinlerini anlatarak etkilemişlerdir. Ayrıca Tuna Bulgar Devleti-Doğu Roma İmparatorluğu arasında gerçekleşen yoğun savaşlı yıllarda Bulgarlar tarafından birçok Hristiyan din adamı da esir alınarak Bulgar topraklarına getirilmiştir. Bu din adamlarının da misyonerlik olarak nitelendirilecek faaliyetleri olduğu görülmektedir. Tuna Bulgar Devleti'nde Kurum Han, Doğu Roma İmparatorluğu ile 807-814 arası süre gelen savaşlarında Slavları etkin olarak kullanmıştır³. İmparator I. Nicephoros'un (802-811) 811 yılında Vürbitsa Geçidinde hayatını kaybettiği savaşın ardından imparatorun kafatasından eski gelenekler mucibince içki kadehi yapılmıştır⁴. Bu kadeh zaferin nişanesi olarak Slav beylerine Kurum Han tarafından "Zdravitsa"⁵ denilerek sunulmuştur⁶. Bu bağlamda Kurum Han döneminde Slavların Tuna Bulgar Devleti'nin idari ve askeri alanlarında anlaşılacağı üzere de sosyal hayatta etkinlikleri söz konusudur. Bu etkinlikler Slavlar arasında hâkim din olan Hristiyanlığın Bulgarlar arasında da yayılmasını sağlamıştır. Fakat Kurum Han'ın 814 yılındaki ölümünden sonra yerine geçen oğlu Omurtag Han (814-831) döneminde⁷ Tuna Bulgar Devleti idaresinde Hristiyanlığa ve Slavlara karşı bir politika izlenmeye başlanmıştır⁸. Omurtag Han, Hristiyanlığın ülkesinde daha fazla yayılmaması için sert önlemler almış Hristiyanlığın

¹ Nevill Forbes, *The Balkans: A History of Bulgaria—Serbia—Greece—Rumania—Turkey*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014, s.21

² Pavlos Niavis, *The Reign of the Byzantine Emperor Nicephorus I (802-811)*. The University of Edinburgh. Edinburgh 1984, s. 282; L. Brubaker, J. Haldon, *Byzantium in the Iconoclast Era c. 680–850: A History*, Cambridge University Press, UK 2015, s171; Steven Runciman, *The First Bulgarian Empire*, G. Bell & sons Limited, Londra 1930, s.43.

³ Panos Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria, 775-831*, Brill, Leiden-Boston 2012, s.202.

⁴ Steven Runciman, *Byzantium and the Slavs, Byzantium: An Introduction to East Roman Civilization*. Oxford University Press 1949, s.

⁵ Slavca Şerefe anlamı taşımaktadır. *The First Bulgarian*, s.42.

⁶ Runciman, *The First Bulgarian*, s. 42.

⁷ Lazslo Rasonyi, *Tuna Köprüleri*, TKAE, Ankara 1984, s.26.

⁸ Fakat Omurtag Han'ın tüm Hristiyanlık karşıtı mücadelesi bu dinin Bulgar topraklarında Bulgarlar ve Slavlar arasında yayılmasına engel olamamıştır. Anthony Kaldelis, *Streams of Gold, Rivers of Blood: The Rise and Fall of Byzantium, 955 A.D. to the First Crusade*, Oxford University Press, Oxford 2017, s.55.

yayılmamasının en önemli müsebbibi olarak da Slav halkını görmüştür⁹. Omurtag Han, Slavlara karşı babası Kurum Han'ın döneminden daha farklı bir yaklaşım sergilemiştir¹⁰.

Omurtag Han'ın ardından Bulgar tahtına çıkan Malamir Han (831-836)¹¹ da babasının Hristiyanlık karşıtı politikasını biraz daha yumuşatarak sürdürmüş ancak alınan önlemler halk arasında Hristiyanlığa geçişi engelleyememiştir¹². Bu dönemde Bulgar hanedan ailesinde dahi bu dine inananlar söz konusudur. Malamir Han'ın ağabeyi Envarotas vaftiz olmuştur¹³, Malamir Han'ın tüm vazgeçirme çabalarına rağmen ikna olmayan Envarotas idam edilmiştir¹⁴. Malamir Han'ın ardından Tuna Bulgar Devleti tahtına Presiam Han (836-852) çıkmıştır¹⁵. Onun döneminde artık Hristiyanlık daha rahat bir yayılım göstermiş ve ardından devleti büyük bir değişime sokacak olan aslında malumun ilanı olarak nitelendirilecek olan Boris Han (852-889) ve resmi Hristiyanlık süreci başlayacaktır¹⁶. Tuna Bulgar Devleti hükümdarı Boris Han, 865 yılında İmparator III. Michael'ın vaftiz babalığında Hristiyan olduktan sonra devletini bu yeni dinin esaslarına göre şekillendirmeye başlamıştır¹⁷. Boris Han, ülkesinin Hristiyanlığı benimsemesinden sonra İstanbul Patrikhanesinin ve dolayısıyla Doğu Roma İmparatorluğu'nun Tuna Bulgarlarının iç işlerine karışmasını engellemek amacıyla bağımsız bir Bulgar Patrikhanesi kurmak için çaba sarf etmiş ve bu amacına ulaşmıştır¹⁸. Boris Han ülkesinin yeni dininin kilise teşkilatını kurmak ve Hristiyanlığı daha iyi anlamak için 889 yılında tahtından kendi arzusu ile feragat etmiş ve yerini daha önceden veliaht olarak hazırladığı büyük oğlu Vladimir'e (889-893) bırakmıştır¹⁹. Vladimir, hükümdar olarak Tuna Bulgar Devleti tahtında otururken bir diğer oğlu, İstanbul'da 14 yıllık bir süre din ve pozitif bilimlerde eğitim görmüş Simeon'u ise Bulgar Patrikhanesinin başına geçirmek istediği anlaşılmaktadır²⁰.

⁹ Omurtag Han diktirmiş olduğu bir yazıtta Slavları ve Yunanları yendiğini yazdırmıştır. Florin Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*. Cambridge University Press, Cambridge 2006, s.156; Osman Karatay, *Bulgarlar: Yitik Bir Türk Kavmi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s.229.

¹⁰ James Hopkins, *The Bulgarian Orthodox Church: A Socio-Historical Analysis of the Evolving Relationship Between Church, Nation, and State in Bulgaria, East European Monographs*, Edinburgh 2013, s.14.

¹¹ Peter Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. Osman Karatay, Ötüken Yayınları, İstanbul 2013, s.296; Geza Feher, *Bulgar Türkleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1984, s.54.

¹² Runciman, *Byzantium and the Slavs*, s.346

¹³ J.B. Bury, *Eastern Roman Empire from the Fall of Irene to the Accession of Basil A.D.802-867*, Macmillan And Co. Limited, London 1912, s.235

¹⁴ Hopkins, s.14.

¹⁵ Ali Ahmetbeyoğlu, *Bulgar Türkleri Tarihi- Hanlıktan Çarlığa*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2023, s.147

¹⁶ Denis P. Hupchick, *War for Early Medieval Balkan Hegemony*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.129; Neville Forbes, *The Balkans: The History of Bulgaria and Serbia*, Clerendon Press, Oxford 1915, s.23.

¹⁷ Karatay, s.233; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, İngilizceye çev. John Wortley, Cambridge University Press, New York 2010, s. 90; J.V.A. Jr Fine, *A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, Ann Arbor 1983, s.118.

¹⁸ George Ostrogorsky, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 5. Baskı, Ankara 1999, s. 567.

¹⁹ Curta, s. 177; Feher, s. 57; Ayşe Kayapınar, "Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti", *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der. O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.120.

²⁰ Mirosław J. Leszka (Łódź), "The Monk Versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894-896", *Studia Ceranea* 1, 2011, s.55-70, s.56; Kiril Marinow, "In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893-927) in the Oration "On the Treaty with the Bulgarians", *Studia Ceranea* I, "A Journal of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe" 1, 2011, s.26; Steven Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus and his reign*, Cambridge University Press, Cambridge 1988, s.38.

Simeon'un Tuna Bulgar Devleti Tahtına Çıkması

Boris Han, Bulgar Patrikhanesinin teşkilat yapısıyla daha yakından ilgilenebilmek adına 889 yılında kendi isteği ile tahtını oğlu Vladimir'e bırakmış ve Bulgar başkenti olan Preslav yakınlarındaki Pantelemon manastırında yaşamaya başlamıştır²¹. Bu manastır 888 yılında eğitimini tamamlamasının ardından babasının çağrısına uyarak ülkesine dönmüş olan Simeon'un da ikametgâhıdır. Simeon burada İstanbul'dan getirmiş olduğu Yunanca-Latince din ve edebiyat eserlerini kendi yönetiminde muhtemelen Aziz Cyril'in öğrencilerinden oluşturduğu bir çeviri ve tetkik heyetiyle birlikte Slavcaya çevrilmesi projesi ile meşgul olmuştur²². Bu eserlerin Slavcaya çevrilmesi Bulgarların ve Slavların²³ Hristiyanlığı çok daha iyi anlamaları ve edebi eserlerle devrin en önemli kültür dairesi Doğu Roma edebi kültürünü edinmesini sağlayacak bir çalışmadır. Bu sayede yazılı bir Bulgar edebiyatı meydana getirilmeye çalışılmıştır. Boris Han, 889 yılında Pantelemon manastırına çekilerek oğlu ile birlikte ikamet etmeye başlamış devlet ise Vladimir Han'ın yönetimine geçmiştir²⁴.

Boris Han'dan Tuna Bulgar Devleti tahtını devralan Vladimir Han, babasının kurmaya çalıştığı tüm devlet düzen ve siyasetini derinden bütünüyle değiştirmeye çalışmıştır²⁵. Hristiyanlık karşıtı olan, muhtemelen Boris Han'ın yüksek otoritesi karşısında sessiz kalmak zorunda olan eski geleneksel Tangra inancına²⁶ mensup ve Slavların devleti üst kademelerine gelmesinden rahatsız olan Bulgar soylu boyarlar Vladimir Han'ın çevresinde toplanmaya başladıkları görülmektedir. Boris Han'ın etkisizleştirmek için baskı altında tuttuğu Bulgar soylu geleneksel aristokrasi onun tahtından ayrılması ile birlikte Vladimir Han iktidarında bir rahatlama dönemine girmiştir. Vladimir Han'ın da gücünü ve iktidarını dayandırdığı Bulgar soylu aristokrasinin amacı Hristiyanlık ve bu dinin yayılma kaynağı olarak görülen Slav halkın etkisini yok etmektedir²⁷. Vladimir Han'ın da bu grubun ideallerini taşıdığı ve doğrultuda hareket ettiği görülmektedir. Devlet ricalinde Boris Han'ın resmi olarak Hristiyanlığı tanınmasından sonra kullanılmayan ve dahi muhtemel olarak halkın arasında Hristiyanlığın yayılmasının ardında çok daha önce terk edilen gelenekler ve uygulamalar tekrar hayata bulmaya başlanmıştır. Ayrıca devletin önemli noktalarında görev alan Slavların yerine Bulgar soylu olan kişiler getirilmiş ve Bulgar aristokrasisi eski gücüne tekrar kavuşturulmaya çalışılmıştır. Hristiyanlığı Doğu Roma İmparatorluğuna kölelik olarak gören Boyarlarla birlikte Vladimir Han, Hristiyan halka tedhiş başlatmış ve Bulgar topraklarındaki kilise ve manastırlar yağmalanarak yıkılmaya başlanmıştır. Boris Han bu süreci yakından izlemiş ve sonucunda da müdahale edilmesi gereken zamanın gelmesiyle ikamet ettiği manastırdan çıkmıştır²⁸. Kendisine sadık eski tebaası ile birlikte kurmuş olduğu orduyla oğlu Vladimir Han'ı tahtından indirmiş ve sabık han kör edildikten sonra

²¹ Hupchick, s. 210.

²² Leszka, s.57.

²³ Bundan sonra tek bir millet adı olan Bulgar adı kullanılacaktır

²⁴ Runciman, *The First Bulgarian*, s.130.

²⁵ Dimitri Obelensky, *The Byzantine Commonwealth, Eastern Europe 500-1453*, Cardinal, London 1974, s.133; Warren Treadgold, *"The Long Revival", A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, Standford California 1997, s.463.

²⁶ Bulgarların inandığı eski Türk Gök Tengri inancıdır. Hopkins, s.13.

²⁷ Romilly Jenkins, *Byzantium The Imperial Centuries AD 610-1071*, Barnes&Noble Books, New York 1993, s. 202.

²⁸ David Marshall Lang, *The Bulgarians From Pagan Times to the Ottoman Conquest*, Thames And Hudson, Southampton 1976, s.61.

öldürülmüştür. Vladimir Han'ın çevresinde bulunan Bulgar aristokrasisi de dağıtılarak aynı akıbete uğramışlardır²⁹. Boris Han 893 yılında yönetime el koymuş ancak tekrar kendi iktidarını kurmamış bunun yerine Bulgar Patrikhanesine hazırladığı oğlu Simeon'u Preslav'da topladığı bir kurultay ile Tuna Bulgar Devleti tahtına oturtmuştur³⁰.

Simeon'un tahta çıkmasıyla artık eski Türk hükümdarlık unvanı olan Han unvanı yerine Çar unvanını kullandığı görülmektedir. Çocukluğunda Boris Han'ın yanında Hristiyan olarak yetişen Çar Simeon daha sonra İstanbul'a gönderilmiş ve gençlik dönemini burada geçirmiş ve hem pozitif bilimler, edebiyat ve hem de etkili bir dini eğitim almıştır³¹. İstanbul'da Magnavra Saray Okulundan mezun olmuş dönemin İstanbul Patriği olan Patrik Photius'dan dersler almış Doğu Roma edebiyatını çok iyi öğrenmiş ve bu kültüre uyum sağladığı anlaşılmaktadır³². Grekçeyi çok iyi konuştuğu ve İstanbul'da saray kültürüne adapte olduğundan dolayı da kendisine "Yarı Grek" yakıştırmaları yapılmıştır³³. Vladimir Han'ın Doğu Roma kültürüne olan düşmanlığının ardından Tuna Bulgar Devleti tahtına İstanbul'da yetişmiş dindar bir Hristiyan'ın çıkması İstanbul'da memnuniyetle karşılanmıştır³⁴.

Bulgarafigon Savaşına Giden Süreç

Çar Simeon 893 yılında Tuna Bulgar Devleti tahtına çıktıktan sonra ülkesinin iç işleri ile alakadar olmuş olduğu görülmektedir. Özellikle Doğu Roma edebiyatının ve kilise metinlerinin Slavcaya çevirisi ve devletin yeni başkenti olan Preslav'ın gerçek bir Hristiyan başkenti olarak bu dine uygun şekilde imar edilmesi önem arz etmektedir. Yeni dinin halk arasında sağlam temellerle sağlıklı bir şekilde yayılım göstermesi de Çar Simeon'un hükümdarlığının ilk yıllarındaki amaçlarının başında gelmektedir³⁵.

Doğu Roma İmparatorluğu'nda ise Çar Simeon'un tahta çıktığı yıl olan 893 yılında "Bilge ve Filozof" gibi unvanlarla tarihte kendisine yer edinmiş olan İmparator VI. Leon (886-912) bulunmaktadır³⁶. Kesinlik kazanmamış olmasına rağmen Çar Simeon ve İmparator VI. Leon'un aynı dönemlerde birlikte Patrik Photius'un öğrenciliğinde

²⁹ Jonathan Shephard, *Emergent In the Balkans and East-Central Europe*, Ashgate Variorum, UK 2011, s.14; Robert Browning, *Byzantium and Bulgaria, A Comparative Study Across The Early Medieval Frontier*, Londra 1975, s.57; Obelensky, s. 157.

³⁰ Shaun Tougher, *The Reign of Leo VI (886–912). Politics and People*, Leiden–New York–Koln 1997, s.172; Browning, s. 57; Runciman, *The First Bulgarian*, s.133

³¹ Eingeführt von Helmut W. Schaller, *BULGARIEN-JAHREBUCH Deutsch-Bulgarische Gesellschaft zur Förderung der Beziehungen zwischen Deutschland und Bulgarien e.V. Herausgegeben von Sigrun Comati-Wolfgang Gesemann- Raiko Krauß und Helmut Schaller* Cologne 2022 s.85; John Juluis Norwich, *Bizans Yükseliş Dönemi (803-1081)*, Çev: Selen Hırçıl, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 2013, s.87.

³² William Miller, *The Byzantine Inheritance in South-eastern Europe, Byzantium: An Introduction to East Roman Civilization*. Oxford University Press, Oxford 1949, s.330.

³³ Liudprand, *The Complete Works of Liudprand of Cremona*, Trans. Paola Squatriti, The Catholic University of American Press, Washington, D.C. 2007, s.124.

³⁴ Obelensky, s.133; Hupchick, s. 153.

³⁵ R.J. Crampton, *A Concise History of Bulgaria, Cambridge Concise Histories*, Cambridge University Press, Cambridge 2016, s.16; Hupchick, s.151.

³⁶ İmparator I. Basileios'un mu yoksa İmparator III. Michael'in mi oğlu olduğu tartışmaları bulunmaktadır. Liudprand İmparator I. Basileios hakkında şu bilgileri vermiştir: İmparator I. Basileios için Cremonalı elçi Luidprand şu sözleri aktarmaktadır; "Şimdiki imparatorun büyükbabası olan yüce imparator Basil, Makedonya'da mütevazı bir ailede doğdu. Fakirliğin, yani yoksulluğun zorlayıcı boyunduruğu altında Konstantinopolis'e geldi ve bir süre bir başrahibin hizmetinde bulundu. O zamanki imparator Michael bir sabah hizmet ettiği manastıra dua etmeye gitti ve onun son derece güzel olduğunu görünce başrahip olan başrahibi çağırdı ve delikanlıyı kendisine vermesini istedi. Daha sonra onu saraya götürdü ve kethüdası yaptı; kısa sürede o kadar güçlendi ki herkes ona ikinci imparator dedi. Liudprand, s. 36.

bulunduğu ve birbirlerini tanıdıkları ifade edilmektedir³⁷. Tuna Bulgar Devleti ve Doğu Roma İmparatorluğu arasında Çar Simeon'un iktidarının ilk yılında herhangi bir sorun göze çarpmamaktadır fakat 894 yılında ilk ciddi sorun meydana gelmiştir. Tuna Bulgar Devlet ve Doğu Roma İmparatorluğu arasında Tervel Han ve İmparator III. Leon dönemlerinde yapılan 716 tarihli anlaşma mucibince Bulgarlar İstanbul'da St.Mamas'da³⁸ bir pazar yeri elde etmişlerdir³⁹. Burası zamanla "Bulgar Pazarı" olarak adlandırılmış ve burada ticaret yapan Bulgarlar Doğu Roma İmparatorluğuna ticarete gelen diğer çeşitli milletlerden tüccarlara oranla daha az gümrük vergisi ve mallarını satarken daha düşük satış vergisi ödemişlerdir. Ayrıca İstanbul'a dünyanın her yerinden gelen mallara özellikle doğu ülkelerinden gelen değerli mallara daha kolay olarak erişmişler ve bu malları daha az nakliye ücreti ve vergilerle hem kendi ülkelerinde hem de Doğu Roma İmparatorluğu'nun çeşitli şehirlerinde satarak ticari olarak önemli bir kazanç elde etmişlerdir. Ancak Bulgar Pazarı, Tuna Bulgar Devleti'nde Vladimir Han'ın sebep olduğu iç karışıklıkların sebebiyle yaşanan taht değişikliğinden etkilenmiştir. Eski bir din adamı olarak Bulgar tahtına çıkan, devlet işlerinde tecrübesiz olduğu ve Doğu Roma İmparatorluğu yanlısı bir politika içinde olacağı tahmin edilen Çar Simeon'un herhangi bir engel çıkarmayacağı düşüncesiyle Doğu Romalı devlet adamlarının ilgi alanına girmiştir⁴⁰.

İmparator VI. Leon'un kayınpederi olan ve Basileopator unvanına⁴¹ sahip olan Zoutzes Bulgar Pazarı'nın konumunun ve yapısının değişmesi için çalışmaya başlamıştır. Basileopator Zoutzes İmparatorluk Senatosunda bu pazarı gündeme getirmiştir. Bulgar Pazarının işletim hakkını yakın adamlarından Mourikos'un himayesinde olan iki Yunanlı tüccar olan Stauracius ve Cosmos'a verilmesi için bir senato kararı çıkartmış ve ardından damadı olan İmparator VI. Leon'u da bu kararı onaylamasını telkin ettikten sonra amacına ulaşmıştır. Bulgar Pazarı kendi işletmelerine giren Stauracius ve Cosmos ilk önce Bulgarların 716 anlaşması sayesinde kazanmış oldukları düşük gümrük ve satış vergilerini iki devletin yapmış olduğu resmi anlaşmaya rağmen artırmışlardır. Bu durum Bulgarların anlaşma ile garanti altına aldıkları ticari haklarına bir darbe vurmuş ve kazançlarında azalmaya neden olmuştur. Ancak iki tüccarın Bulgar Pazarında yaptıkları yenilikler sadece vergi artışı ile kalmamış ve pazar İstanbul'daki yerinden alınarak Selanik şehrine taşınarak burada kurulmasına karar vermişler ve bunu da devlet makamlarının onayı ile sağlamışlardır⁴². Gümrük ve satış vergilerinin artırılmasından çok daha fazla Bulgar ticaretinin yararına aykırı olan bu durum etkisini hemen göstermiş ve Bulgar ticareti büyük zararlara uğramış olduğu görülmektedir. Selanik coğrafi olarak Bulgar topraklarına oldukça uzak bir konumdadır. Ulaşımı kolay olan İstanbul yerine Selanik'e gitmek Bulgar tüccarlarına hem vakit hem de maddi kayıplara neden olmuştur. Bununla birlikte malların nakliye süresi de artmış ayrıca deniz ve kara yolunun daha fazla

³⁷ Jenkins, s.198; Norwich, s. 94.

³⁸ Beşiktaş.

³⁹ Feher, s.49.

⁴⁰ Tuna Bulgar Devletinden gelen tüccarların üç ila altı ay arasında İstanbul'da yaşayarak mallarını pazarlarda satma hakları bulunmaktadır. Sattıkları mal başına da %10'luk bir vergi ödemektedirler bu vergi oranı İstanbul'da bulunan diğer milletlere mensup olan tüccarlardan daha düşüktür. Browning, s.58.

⁴¹ İmparatorun Babası" anlamına gelen ve İmparator VI. Leon döneminde ortaya çıkarılan bir unvandır. Aynı zamanda genç bir İmparatorun "Hocası" ve "Koruyucusu" anlamında da kullanılmıştır. Bu unvan ilk olarak İmparator VI. Leon' un eşi Zoe Zaoutzaina'nın Stylianos Zaoutzes'e verilmiştir. Cüneyt Güneş, *Bizans İmparatorluğu Kurumları ve Unvanları (IX. ve XI. Yüzyıllar)*, Selenge Yayınevi, İstanbul 2022, s.151.

⁴² Jenkins, s.202; Skylitzes, s. 170; Jr Fine, s.137.

kullanılması ödenen ve hali hazırda yükseltelen vergilerin artmasına sebep olmuştur⁴³. Bu durum da malların maliyetinin yükselmesine ve ücretlerin artmasını meydana getirmiştir, Bulgar tüccarların karşılaştığı bir diğer sorun ise özellikle doğudan gelen mallara ilk elden ulaşım imkanlarının ellerinden alınmasıdır. Bu mallara Doğu Romalı tüccarlar vasıtasıyla ikinci ve hatta üçüncü elden ulaşmaya başlamışlardır⁴⁴. İstanbul'da devletin kontrolünün daha fazla olması ancak Selanik'in uzaklığı Bulgar Pazarında devletin yasalarının uygulanabilirlik düzeyini de azaltmış ve pazarı işletme hakkını ellerine alan Stauracius ve Cosmos'un keyfiyetine terk etmiştir. İki Yunanlı tüccar Bulgar Pazarını istedikleri gibi yönetmiş Bulgar tüccarlara zorluklar çıkarmış ve bu zorlukların giderilmesi karşılığında haksız kazançlar elde etmişlerdir⁴⁵. Görüldüğü üzere pazarın el ve konum değiştirmiş olması Tuna Bulgar Devleti'nin ticari çıkarlarına aykırıdır ve hatta resmi bir barış anlaşması ile güvence kazanmış olan hakları elinden alındığı için de devletin saygınlığı ve egemenliği dahi zedelenmiştir.

Bulgar Pazarının yer değişiminin Çar Simeon'un iktidarına rast gelmesi Tuna Bulgar Devleti tahtında yaşanan değişikliğin Doğu Roma İmparatorluğu çıkarları için bir fırsat oluşturmuş olabileceği gibi Vladimir Han'ın Hristiyanlık karşıtı politikasının ve yapılmış olan tahribatın da bir cezalandırması olması muhtemeldir. Fakat nedenlerden bağımsız olarak Bulgar ticareti oldukça zarar görmüştür. Çar Simeon her ne kadar devlet adamı olarak yetiştirilememiş olsa da Devleti'nin çıkar ve amaçlarını gözetten bir hükümdar olduğu ve ticaretin ülkesinin refahı için elzem olduğunu çok iyi bildiği anlaşılmaktadır. Çar Simeon'un ülkesinin gelişmesi ve güçlenmesi için yapmış olduğu çalışmalarda para önemli bir unsurdur ve paranın süregelen, sorunsuz bir ticaretle, mal akışından meydana geleceği kesindir. Bu nedenler doğrultusunda Bulgar Pazarının yer değişiminden kaynaklı zararı uğrayan Bulgar tüccarların şikayetlerini dinlemiş ve bu sorunların çözümü için öncelikle diplomasi yoluna başvurmuştur. Bulgar ticaretine zarar veren 716 anlaşmasına aykırı olan bu olayın düzeltilmesi için İmparator VI. Leon'a bir elçi gönderilmiştir⁴⁶. Bulgar elçisi Çar Simeon'un bu pazarın yerinin tekrar eski bölgesine geri getirilmesi ve vergilerin de düşürülmesi talebini ileten mektubunu İmparator VI. Leon'a sunmuş ancak bu teklif kabul edilmemiş Bulgar elçisi ağır bir hakarete uğrayarak İmparatorun huzurundan çıkarılmıştır⁴⁷.

İmparator VI. Leon'un Bulgar diplomasisini reddetmesi Çar Simeon'un elinde çözüm için artık sadece askeri güç seçeneğini bırakmıştır⁴⁸. Boris Han'ın 865 yılında İmparator III. Michael'in vaftiz babalığında Hristiyan olmasından sonra barışın hâkim olduğu Tuna Bulgar Devleti ve Doğu Roma İmparatorluğu arasında uzun yılların ardından yeniden bir savaş durumu ortaya çıkmıştır⁴⁹. Çar Simeon bu savaşta ülkesinin

⁴³ P. Prasad, *Diplomacy and Foreign Policy in the Personal Reign of Constantine VII Porphyrogenetos (945-959)*, University of Oxford, Oxford 2015, s.221; Lezksa, s.59.

⁴⁴ Runciman, *The Emperor Romanus*, s.38

⁴⁵ Tougher, s.96.

⁴⁶ Runciman, *The First Bulgarian*, s. 144; Jenkins, s. 202.

⁴⁷ Jonathon Shephard, "*Bulgaria: the other Balkan Empire*", Cambridge Medieval History III, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s.574; Obelensky, s. 145.

⁴⁸ Skylitzes, s. 170; Tougher, s. 96.

⁴⁹ Boris Han'ın 853 yılında Trakya'ya bir akın gerçekleştirmesi Tuna Bulgar Devleti- Doğu Roma İmparatorluğu arasındaki çatışmaların Çar Simeon dönemine kadar son olaydır.

ticari çıkarlarını ve egemenlik haklarını korumaya çalışan bir hükümdar konumundadır. Bulgarafigon savaşına⁵⁰ doğru giden sürecin başlangıcı bu olaydır⁵¹.

Çar Simeon, Bulgar ordusunu toplayarak savaşa hazır hale getirdikten sonra 894 yılının sonbaharında Edirne istikametinden Doğu Roma İmparatorluğu'nun Trakya topraklarına girmiş ancak Edirne şehri ile ilgili bir tasarrufta bulunmadan Trakya'nın kırsal bölgelerini yağmalamış ve zarar vermiştir⁵². Bu sırada Bulgar ordusunun karşına bir Doğu Roma birliği çıkmamıştır bunun da sebebi Doğu Roma İmparatorluğu'nun bu sırada Tarsus Arapları ile savaşta olması ve İmparator VI. Leon'un Araplara karşı Balkan Theması ve İstanbul'daki Tagmata birliklerini Anadolu'ya geçirmiş olmasıdır. Çar Simeon'un da saldırı için bu vakti özel olarak seçmiş olabileceği akıllara gelmektedir. Ayrıca İmparator VI. Leon'un da Bulgar Pazarı konusunda Tuna Bulgar Devleti'nde herhangi bir silahlı karşılık beklemediği ve bu sorunu ciddiye almadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeplerle Devleti'nin batı bölgelerini koruyan askerlerini de rahatlıkla doğuya kaydırmış olduğu anlaşılmaktadır⁵³. Çar Simeon liderliğinde ani olarak gelişen Bulgar saldırısı karşısında deneyimli askerlerinden yoksun olan İmparator VI. Leon Bulgar saldırısını haber aldıktan sonra Trakya topraklarını korumak için aceleyle asker toplamış acemi olan birliklere Doğu Roma İmparatorluğunda imparatorların kişisel korunmasından sorumlu olan Hetaireia birliğini⁵⁴ ve Hazar Türklerinden müteşekkil paralı askerleri katmış ve Bulgar ordusunun üzerine Krenites ve Kourtikos adındaki iki generalin emrinde göndermiştir. Hetaireia ve Hazarlarla güçlendirilmiş ancak çoğunluğu deneyimsiz askerlerden oluşan ordu Edirne civarlarına yaklaştığında Bulgar ordusu ile karşılaşmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu ordusu sayısal nitelik olarak Bulgar ordusundan fazladır ancak tecrübeli askerlerle kurulu olan Bulgar ordusu için sayısal eksiklik sorun teşkil etmemiş ve gerçekleşen çarpışmada Doğu Roma İmparatorluğu büyük bir mağlubiyetle karşılaşmıştır ve generaller Krenites ve Kourtikos da hayatını kaybetmiştir⁵⁵. Seçkin muhafız birliği olan Hetaireia birçok mensubunu kaybetmiş ve ücretli Hazar askerlerinden hayatta kalanlar da Bulgarların esiri olmuştur. Esir edilen Hazarlı askerler İmparator VI. Leon'a Bulgar Pazarı sorununun karşılığı olarak bir mesaj verilmesi adına burunları kesilerek geri gönderilmiştir. Hazarlı askerlerin Hristiyan olmaması onlara yaşanan çatışma sonrası bu cezanın verilmesi ve diğer Hristiyan esirlere böyle bir davranışın olmaması Çar Simeon'un diplomatik olarak takındığı bir tavır olarak durmakta ve Hristiyan kanı dökmek ve Hristiyan onuruna zarar vermek istemediğini

⁵⁰ Leszka, s. 59.

⁵¹ Kanaatimizce Bulgarlar için amacı da sadece pazarın sebep olduğu sorunları ortadan kaldırmaktır. Konumuzu kapsadığı için 913-927 arası olan siyasi süreçlere değinmeyeceğiz ancak Çar Simeon döneminin tamamı incelendiğinde 913 yılından 927 yılına kadar süren Çar Simeon'un İstanbul'da Doğu Roma İmparatorluğu tahtına oturma amacıyla başlayan uzun savaşlar ve mücadeleler dizisinin ilk karşılaşması bu savaş değildir. Öyle ki Çar Simeon'un ilk yıllarında Doğu Roma İmparatorluğu tahtı için mücadele ederek İstanbul'u ele geçirmesi gibi bir niyetinin olduğunu söylemek oldukça zordur çünkü bunun için siyasi şartlar oluşmamıştır. Fakat Bulgarafigon Savaşına doğru giden süreçte Çar Simeon'un kendisini halkına ve devlet ricaline de kabul ettirme ve Doğu Roma İmparatorluğu yanlısı bir politika izlemeyeceğini gösterme amacı olması olasıdır. Kendisini Yarı Grek olarak nitelendirecek kültürel özelliklere haiz olmasına rağmen başında bulunduğu milletin ve devletin çıkarlarını koruyacağını göstererek hem Tuna Bulgar Devletinde hem de Doğu Roma İmparatorluğunda kendisi hakkındaki algıları kökünden değiştirme isteği bulunması muhtemeldir.

⁵² Bioning, s.59, Treadgold, s.463.

⁵³ Obelensky, s. 144.

⁵⁴ Hetarieria ilk olarak IX. Yüzyılda kaynaklarda yer alan çoğunluğu yabancı paralı askerlerden oluşan muhafız birliğidir. John Haldon, *Byzantium At War AD 600-1453*, Routledge, New York 2002, s.246.

⁵⁵ Tougher, s.175.

göstermesi açısından önemlidir⁵⁶. Trakya kırsalından elde edilen bol ganimet ve ordusunun göstermiş olduğu savaş azmi Çar Simeon'u memnun etmiş ve hükümdar olarak Devleti'nin ve ordusunun kabulünü aldığı göstermesi bakımından kendi açısından da oldukça önemli olduğu görülmektedir⁵⁷.

Doğu Roma İmparatorluğu topraklarında kazanılan bu ilk muharebenin ve alınan ganimetin bolluğuna hatta İstanbul yolunun açık olmasına rağmen Çar Simeon Trakya içlerine doğru ilerlememiş ve ülkesine dönmüştür⁵⁸. Çar Simeon'un ülkesine dönmesinde iki temel vardır, yapmış olduğu bu hareketin Doğu Roma İmparatorluğuna uyarı için yeterli olduğunu ve İmparator VI. Leon'un Bulgar Pazarı konusunda geri adım atacağını düşünmüş olması muhtemeldir. Ayrıca bununla birlikte Çar Simeon'un geri dönüşündeki bir diğer etken de Avrupa siyasetinde etkili olmaya başlayan Macarlardır. Macarlar, Büyük Moravya Devleti ile ittifak kurmuş ve Frank İmparatorluğuna karşı savaş halindedirler. Bu savaş alanı olarak Bulgarların en önemli ticari kaynaklarından biri olan Avrupa'nın en büyük tuz madenlerinin bulunduğu Maroş Nehri yakınlarında cereyan etmektedir. Bu noktada Çar Simeon Macar-Frank savaşının kendi ülkesine sıçramaması adına tedbir almak amacı da taşımaktadır.

Çar Simeon Trakya topraklarına uyarı niteliği taşıyan harekâtı Doğu Roma İmparatorluğu nezdinde kendi arzu ettiği etkiyi uyandırmamıştır. İmparator VI. Leon, Bulgar Pazarını eski konumuna getirmemiş aksine öfkeye kapılmış ve Tuna Bulgar Devletine karşı bir sefer hazırlığına girişmiş ancak Tarsus Arapları ile olan savaş nedeniyle ordusunun tamamını Bulgarlar üzerine sevk edemeyeceği için Avrupa topraklarında kendisine yardım edebilecek müttefikler aramayı tercih etmiştir⁵⁹. İmparator VI. Leon önce Frank İmparatorluğunun Bavyera Kralı olan Arnulf'a ittifak için bir elçi göndermiştir ancak Bavyera Kralından müspet yanıt alamamıştır. Bu sebeple ittifak arayışlarındaki yönünü Macarlara çevirmiştir. Bu sırada Macarların ordularının bir kısmı Franklarla savaş halindedir ancak buna rağmen ana yurtları Eteköz'de hala kalabalık bir ordu grubu bulunduğu anlaşılmaktadır. İmparator VI. Leon ittifak amacı doğrultusunda elçi olarak görevlendirdiği Skeleros'u 895 yılı kışında değerli hediyeler ve altınlarla Macar yurduna göndermiştir. Macar yurdu Eteköz'de bulunan Macar önderleri Kuzsan ve Arpad ile görüşen Skeleros ittifak konusunda anlaşmaya varmış ve ardından bilgi vermek amacıyla İstanbul'a dönmüştür. İmparator VI. Leon'un Macar ittifakındaki amacı onların Doğu Roma donanması yardımıyla Tuna Nehri'ni geçerek Bulgar topraklarını işgal etmeleridir. Macarlar, Bulgar topraklarını işgal ettikleri sırada Doğu Roma orduları da hem donanma hem de kara birlikleri ile Bulgar topraklarına girecekler ve böylece Bulgarlar iki ateş arasında kalmış olacaklardır. Doğu Roma İmparatorluğu kara ordusunun başına ünlü komutan Nicephoros Phokas getirilmiş donanmanın komutası ise Patrici Eustathios verilmiştir. İmparator VI. Leon'un savaş planlarının detaylarına indiğimizde Macarlar, Doğu Roma donanması ile Tuna Nehri'ni geçecekler ve ardından Dobruca'ya ve Tuna Havzasına saldıracaklardır. Macarlar, Bulgarlara verebildikleri en yüksek zararı verecekler ve toplayabildikleri kadar esir toplayacaklardır. Bulgar esirlerin daha sonra Tuna Bulgar Devletiyle olacak olan barış görüşmelerinde baskı aracı olarak kullanılması tasarlanmıştır. Macarların arkaları da Tuna Nehrinde onları bekleyen Doğu Roma donanması ile korunacaktır ve Macarlar savaş sonrası yeniden bu gemilerle karşıya

⁵⁶ Mark Whittow, *The Making of Byzantium, 600-1025*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles 1996, s.286

⁵⁷ Shephard, *Emergent*, s. 15.

⁵⁸ Jr Fine, s.138.

⁵⁹ Runciman, *The First Bulgarian*, s. 145; Ostrogorsky, s. 238; Leszka, s.62.

gececeklerdir. Macar işgali sırasında Doğu Roma ordusu ise Çar Simeon'un karşısına çıkarak Bulgarların dikkatini kendi üstüne çekecek ve Macarların korunaksız alanları tahrip etmesinin önü böylece açılmış olacaktır. Bu doğrultuda hareket eden İmparator VI. Leon 895 yılı içinde Tarsus Arapları ile anlaşmaya varmış ve savaşı sonlandırmış böylece doğudaki birliklerini de batıya aktarma imkânı elde etmiştir⁶⁰.

Doğu Roma kara ordusu 895 yılının ilkbahar aylarında Tuna Bulgar Devleti topraklarına doğru harekâta geçmiş aynı zamanda da imparatorluk donanması yeterli sayıda gemiyle Karadeniz'den yelken açarak Tuna Nehrine doğru yol alarak Macarlar ile buluşma yerine doğru hareket etmiştir. Doğu Roma ordusu ile Bulgar topraklarına girmesinin ardından İmparator VI. Leon, Çar Simeon'u oyalamak amacıyla iki dindaş devletin savaşarak Hristiyan kan dökmesine engel olmak resmi söylemiyle Questor⁶¹ Konstantiniakos'u Çar Simeon'a elçi olarak göndermiştir. Fakat uzun yıllar İstanbul'da kalmış ve Doğu Roma siyasetini öğrenmiş olan Çar Simeon bu elçiliğin bir oyalama politikası olduğuna ve elçi ile görüşmeler devam ederken Doğu Roma ordusunun saldıracağına şüphe etmiştir. Bundan dolayı elçi Questor Konstantiniakos ile yüz yüze görüşmeyi kabul etmeyerek elçinin bir kalede gözetim altında tutulmasını emretmiştir⁶². Bu durum Çar Simeon'un İmparator VI. Leon'un barış isteğinde samimi olmadığını düşündüğünü göstermektedir. İmparator'un da büyük Doğu Roma ordusu karşısında Bulgarların savaşmaktan vazgeçerek tavizkar bir barış anlaşması yapacaklarını düşündüğü sonucunu doğurabilmektedir. İmparator VI. Leon'un "barış planı" bozulduğu için Doğu Roma ordusu harekete geçmiş ve komutan Nicephoros Phokas ordusu ile Uzun Suru⁶³ geçerek kuzey Trakya'ya doğru ilerlemiştir. Büyük Doğu Roma ordusunun asıl amacı Bulgar topraklarında tahribat oluşturarak muharip bir güç olmak değil Bulgar ordusunu oyalayarak Macarların saldırısına alan açmak olduğu görülmektedir. Doğu Roma ordusuna karşı teyakkuz halinde olan Bulgar ordusunun onları karşılaması ve bu sırada Doğu Roma donanmasının Macar birliklerini Tuna Nehrinden karşıya geçirmesi ile İmparator VI. Leon'un savaş planının işlediği anlaşılmaktadır⁶⁴.

Macar ordusunun bir kısmı Frank İmparatorluğu ile savaş halindeyken Macar önderlerinden Arpad'ın oğlu olan Lüntika idaresindeki Bulgar topraklarına saldırarak olan Macar birliği donanma yardımı ile Tuna Nehrini geçerek görevlerini yerine getirmeye başlamıştır⁶⁵. Onların karşısına çıkacak bir Bulgar birliğinin olmaması da Macar istilasını hızlandırmış ve tahribatı artırmıştır. Macarların ilk hedefi Dobruca olmuştur⁶⁶, Çar Simeon'un Macar saldırısını öğrenmesinin ardından vereceği karar oldukça önemlidir Doğu Roma ordusunun önünde mi duracak yoksa Macarların mı üzerine gidecek olduğu hayati bir karardır. Çar Simeon hareketsiz Doğu Roma ordusunun önünden çekilmeye karar vermiş ve ülkesinin topraklarını savunmak için işgalci Macar

⁶⁰ Bury, s. 198.

⁶¹ Quastor, Bizans İmparatorluğunda sarayın hukuk müşaviri konumundaki memurdur. Ostrogrosky, s.572.

⁶² Shephard, *Emergent*, s.15

⁶³ Omurtag Han tarafından yaptırılan bugün Bulgaristan'ın Yanbolu bölgesinden geçen 130 km uzunluktaki savunma yapısıdır. Omurtag Han, İmparatorluktan Tuna Bulgar Devleti hâkimiyetine geçen yeni toprakları savunmak amacıyla yaptırdığı sur, Burgaz'dan başlayarak Karadeniz kıyılarına ve Meriç Nehrinden Konstanteia Kalesi boyunca uzanmıştır. Surun önünde bir hendek bulunmakta ve surlar üzerinde Bulgar askerleri nöbet tutmaktadır. Machel KIEL, "YANBOLU", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 43, İstanbul, s.312-315.

⁶⁴ Jenkins, s. 202; Runciman, *The First Bulgarian*, s.146

⁶⁵ A. A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, c.1, Maarif Matbaası, Ankara 1943, s.400.

⁶⁶ Prasad, s.220.

birliklerinin üstüne gitmeye karar vermiştir. Komutan Nicephoros Phokas Bulgar ordusunun çekilmesine mâni olmamıştır bu durum da Çar Simeon ve komutan Phokas arasında gizli bir anlaşmanın varlığı söylentilerini meydana getirmiştir⁶⁷. Hâlihazırda bir bozkır kavmi hüviyeti taşıyan Macar ordusunun savaş geleneği bozkırlı özelliklerini kaybetmeye başlamış olan Bulgarlara oldukça yabancı ve sert geldiği anlaşılmaktadır. Hızlı Macar ilerleyişi ve aynı zamanda Doğu Roma ordusunun Bulgar topraklarındaki varlığı Bulgarları büyük bir baskı altına almıştır. Ancak buna rağmen Çar Simeon savaşmayı tercih etmiştir. Doğu Roma ordusunu gözetim altında tutmak için sadece dağ geçitlerine askerler yerleştirmiştir. Akabinde halktan da toplamış olduğu tecrübesiz askerlerle ordusunun asker sayısını artırarak Macarların üzerine gitmiştir. Dobruca ovasında karşılaşan iki ordunun çarpışmasında Bulgar ordusu ağır bir yenilgi alarak dağılmıştır. Çar Simeon ve yanındaki maiyeti Tuna Nehri üzerindeki Drüstür kalesine sığınmak zorunda kalmışlardır⁶⁸. Macarlar dağılan Bulgar askerlerinin peşine düşmüşler ve yakaladıkları Bulgarları İmparator VI. Leon'un isteği üzerine esir etmişlerdir. Bu ilk muharebenin ardından Lüintika idaresindeki Macar ordusu kuzeye yurtlarına çekilmişler ve 895 yılının sonbahar aylarında tekrar Bulgar topraklarına girmişlerdir⁶⁹. Çar Simeon dağılan gücünü birleştirmeden yeniden Macar birliklerinin karşısına çıkmış ancak Macarlara karşı bir mağlubiyet daha alarak Silistre kalesine sığınmak zorunda kalmış bu durumdan faydalanan Macarlar alabildikleri kadar esir almaya devam etmişlerdir. Çar Simeon'un artık karşı koyacak bir askeri gücü bulunmadığından dolayı Macarlar rahatça Bulgar başkenti Preslav önlerine gelmişlerdir⁷⁰. Paniğe kapılan Bulgar halkı manastırda yaşamakta olan Boris Han'dan yardım istemiştir ancak Boris Han yaşadığı manastırdan çıkmamış ve yardım talebi ile yanına gelenlere Tanrıya güvenmeleri ve üç gün boyunca oruç tutarak bu beladan kurtulmak için dua etmelerini istemiştir⁷¹. Preslav şehrinin surlarla çevrili olması kuşatma silahları yanlarında bulunmayan Macarlar için aşılmaya uğraşılacak bir hedef olmadığı anlaşılmaktadır bu nedenle sadece şehrin çevresi yağma ve tahrip edilmekle yetinmişlerdir. Akabinde Macarlar Lüintika liderliğinde yurtlarına dönmeye karar vermiş ve dönüşleri öncesi İmparator VI. Leon'un istediği esirleri Doğu Romalılara satmışlar ve yurtlarına geri dönmüşlerdir⁷².

Macarların yurtlarına dönüşü ile birlikte Bulgarlar ile Doğu Romalılar baş başa kalmışlardır. Çar Simeon ülkesinin Macarlar tarafından maruz kaldığı yıkımı telafi etmek için iyi bildiği İstanbul siyasetinden faydalanmak istemiş ve İmparator VI. Leon'a barış teklifinde bulunmaya karar vermiştir. Macarların tamamen yurtlarına döndüğüne emin olduktan sonra donanma komutanı Patrici Eustathios aracılığıyla barış teklifini imparatora iletmıştır. Bilge olarak nitelendirilen İmparator VI. Leon gelen barış teklifini Bulgarların direncinin kırılarak “yola geldikleri” düşüncesiyle daha fazla “Hristiyan kanı dökmek” için kabul etmiştir⁷³. Doğu Roma İmparatorluğunun da dış siyasetindeki gelişmeler Bulgarlarla daha fazla meşgul olmaya izin vermemektedir. Abbasilerle doğuda derinleşen sorunlar ve Frankların Doğu Roma İmparatorluğu'nun İtalya topraklarındaki şehirlere olan ilgisi İmparator VI. Leon'un uğraşması gereken diğer sorunlar olarak

⁶⁷ Hupchick, s.157.

⁶⁸ Bury, s.199.

⁶⁹ Hupchick, s.159.

⁷⁰ Prasad, s.220.

⁷¹ Frederick B. Chary, *The History of Bulgaria*, The Greenwood Histories of the Modern Nations, 2011, s.7.

⁷² Leszka, s.63.

⁷³ Runciman, *The First Bulgarian*, s. 146

durduğundan Bulgarlarla bir barış yaparak ordusunu buradan çekmeyi düşündüğü anlaşılmaktadır. Bunun için de barışı kabul etmiş ve kara ordusu komutanı Nicephoros Phokas'a kara ve deniz ordularının çekilmesini emretmiştir⁷⁴. Çar Simeon'a gönderilen bir mektupta barışın kabul edildiği şartları müzakere ederek varılacak anlaşmanın imzalanması için bir elçi göndereceğini bildirmiştir⁷⁵. Barış anlaşmasının daha sonraki bir tarihe kalarak Doğu Roma ordusunu Bulgar topraklarından çekilmesi ve Macarların da kesin olarak yurtlarına dönmeleri Çar Simeon için bir rahatlama nedeni olmuştur. Dağılan Bulgar ordusu tekrar toparlanmaya başlamış ve Bulgar boyarlarından gerekli destek sağlanarak orduya yeni takviye askerler kazandırılmıştır⁷⁶. Çar Simeon bu boşluk dönemini iyi değerlendirerek bozulan askeri düzenini tekrar kazanmaya çalışmış olduğu görülmektedir⁷⁷.

Bulgar ordusunun tekrar toparlandığı bu dönemde Çar Simeon asıl tehlikenin savaş usullerini bildiği Doğu Roma İmparatorluğu değil onların müttefik olarak yanına çektiği Macarlar olduğunu fark ettiği anlaşılmaktadır. Çünkü Macarların saldırıları düzensiz ve serttir bir kez daha Macar saldırısına maruz kalmamak adına Çar Simeon da ittifak arayışlarına girdiği görülmektedir. Bunun için bir başka Türk bozkır milleti olan Peçeneklerle anlaşma yoluna gitmiştir. Macarların kuzeyinde yaşayan ve onların dahi çekindiği savaşçı özellikleri bulunan Peçeneklerle ittifak kurulması Doğu Roma-Macar ittifakına karşıt bir denge oluşturacağı görülmektedir. Çar Simeon'un bu doğrultuda kuzeyli Peçeneklere bir elçilik heyeti yolladığı kaynaklarda yer almamaktadır ancak sonraki gelişmelere bakıldığında bu ittifakın gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bulgarların Peçeneklerle olan ittifak arayışları sırasında İmparator VI. Leon'un mektubunda barış görüşmelerini yapmak için göndereceğinden bahsetmiş olduğu elçi Bulgar topraklarına gelmiştir. Doğu Roma elçisi Leo Khoriosphaktes Çar Simeon'un huzuruna kabul istemiş ancak bu isteği kabul edilmeyerek Pliska şehri civarlarında bulunan Mundraga kalesinde zorunlu ikamete tabi tutulmuştur⁷⁸. Çar Simeon görüşmelerin yazılı olarak başlayacağını bildirmiştir. Çar Simeon'un bu isteğinin amacı stratejik bir politikadır. Doğu Roma ordusunun Bulgar topraklarından çekilmesi ve diğer dış siyaset sorunları ile ilgilenmesi ve Macarların da yurtlarında oluşu üzerinde acele etmek için bir baskı oluşmamasını sağlamıştır. Ayrıca görüşmelerin yazılı oluşu süreci uzatacağı için Bulgarların ittifak arayışlarının sonuçlanmasını sağlayacağı anlaşılmaktadır. Çar Simeon'un İmparator VI. Leon'un Bulgarlarla hemen anlaşarak ve ordusunu Bulgar topraklarından çekmesinin sağladığı avantajdan faydalanmak istediği görülmektedir⁷⁹.

İki devletin barış görüşmeleri bu ortamda başlamış ve karşılıklı mektuplarla sürmüştür. Görüşmelerin ana konusunu Macarlar tarafından esir alınarak Doğu Roma'ya satılan Bulgar esirler sorunu olmuştur. Aynı şekilde Bulgarların elindeki Doğu Romalı esirlerin de geri verilmesini kapsayan maddeler Çar Simeon'un özel tavrı ilerlemeyi tıkayan en önemli konu olmuştur. Çar Simeon ile Doğu Roma elçisi Leo Khoriosphaktes arasındaki görüşmelerde Çar Simeon oldukça uzlaşmaz ve katı bir tutum takınmıştır. Yazılı yapılan görüşmelerde bir kelimenin hangi anlama geldiği, bir ifadenin yeterince açık olmadığı, harf hatası gibi yazım ve dil bilgisi, noktalama işareti eksikliği gibi

⁷⁴ Jenkins, s.202.

⁷⁵ Obelensky, s. 146.

⁷⁶ Leszka, s.88.

⁷⁷ Browning, s. 59.

⁷⁸ Treadgold, s.464, Shephard, *Emergent*, s.15

⁷⁹ Browning, s.60.

bahanelerle gelen mektupları geri çevirmiş ve tekrar tekrar yazılmasını istemiştir⁸⁰. Ayrıca Çar Simeon görüşmelerde konu ile alakalı olmayan sorular da sormuş ve bunlara cevap beklemiştir. Elçi Leo Khoirosphaktes'in Çar Simeon'un bu politikasını fark etmiş ve hükümdarın merhametinden ve dindar bir Hristiyan oluşundan bahsederek onu bu tavrından vazgeçirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır⁸¹. Çar Simeon görüşmeleri uzatmak adına elçi Leo Khoirosphaktes'e İmparator VI. Leon'un bilge bir kişi olduğunu ve gelecekte haber verdiğini bildiğini söylemiştir⁸². Öyle ki imparator daha önce gerçekleşen bir güneş tutulmasını önceden bilmiştir. Eğer Doğu Romalı esirler hakkında zihninden geçeni bilirse bu esirleri teslim edeceğini söylemiştir. Çar Simeon elçi Leo Khoirosphaktes'e İmparator VI. Leon'a sormasını ve Çar Simeon'un Doğu Romalı esirleri teslim etmeyi mi etmemeyi düşündüğünü sormasını istemiştir⁸³. Böylesine bir sorunun kesin cevabı elbette hiçbir zaman olmayacaktır ancak bu durum Çar Simeon'un Doğu Roma diplomasisi ile neredeyse alay ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Görüşmelerin uzaması için de yapılmış olan bu manevranın ardından İstanbul'dan sorunun cevabı beklenmiş ve İmparator VI. Leon'un Çar Simeon'un esirleri teslim etmemeyi düşündüğü cevabı gelmiştir. Çar Simeon, bu cevabın yanlış olduğunu ve esirleri teslim etmeyi düşündüğünü ancak Bilge imparatorun bunun bilemediğini söyleyerek görüşmeleri daha fazla çıkmaza sokmuştur⁸⁴. Bu durum Çar Simeon'un barış görüşmelerinden çıkacak sonuca göre bir karar vermeyeceğini de göstermiştir. Tüm bunlar görüşmelerin çok düşük bir hızda anlaşmaya uzak bir noktada 895 yılından 896 yılına kadar sürmesine sebep olmuştur⁸⁵.

Elçi Leo Khoirosphaktes ile süregelen bu yazışmalar sırasında Çar Simeon Bulgar ordusunu tekrar yapılanması insan ve teçhizat eksikliğinin giderilmesi gibi konularla ilgilenmiş ve Peçeneklerden gelen cevabı beklemiştir. 895 yılı sonunda nihayet beklenen cevap gelmiş ve Peçenek başbuğları Bulgarlarla ittifak kurmayı kabul etmişlerdir. Çar Simeon'un bu ittifak karşılığında Peçeneklere ne vaat ettiği kaynakların eksikliğinden dolayı bilinmemektedir ancak savaşın sonunda toprak elde eden Peçenekler bu anlaşmadan kârlı çıkmış oldukları görülmektedir. Peçeneklerle ittifak kurulması Çar Simeon'un elçi Leo Khoirosphaktes nezdinde Doğu Roma İmparatorluğu ile sürdürmüş olduğu görüşmelere ara vermesine sebep olmuştur. Yeniden kurulan Bulgar ordusunun başına geçen Çar Simeon, Doğu Roma ordusunun Trakya sınırlarının çok içlerinde olmasından ve İmparator VI. Leon'un da doğu ile meşguliyetinde dolayı kendisine bu yönden bir tehdidin gelmeyeceğini düşünmüştür. Bulgarlar asıl tehdit olarak gördükleri Macarlar üzerine ilerlemişler ve iki ordu Eflak ovasının güneyinde karşı karşıya gelmiştir⁸⁶. Bu durumda Macarların, Bulgarların üstlerine geldiğinden haberdar oldukları ve yurtları Eteköz'den ayrılarak Bulgar ordusunu karşılamaya çıktıkları anlaşılmaktadır. Ancak Fraklarla olan mücadeleleri sebebiyle Macarların tüm güçleri Bulgarlar ile karşılaşmamıştır ve bu sebeple de Eteköz savunmasız kalmıştır. Macarlar, Bulgarlar ile Eflak ovasının güneyinde karşı karşıya gelirken Bulgarların müttefiki konumunda olan Peçenekler de Macarların savunmasız bıraktıkları yurtlarına girerek bu toprakları işgal

⁸⁰ Obelensky, s.146.

⁸¹ Angelos Koliias, *Leon Choirosphactes, Magistre, proconsul et patrice*, Athens 1939, s.76.

⁸² Runciman, *The First Bulgarian*, s.148; Shephard, *Emergent*, s.18

⁸³ Koliias, s.76.

⁸⁴ Runciman, *The First Bulgarian*, s. 148.

⁸⁵ Tougher, s. 180; Leszka, s. 66.

⁸⁶ Jenkins, s.202; Ostragorsky, s. 239.

etmişleridir⁸⁷. Kaynakların yeterince bilgi vermediği bu Macar Bulgar savaşından Bulgarların ağır kayıplar vererek de olsa galip çıktıkları ve Macar yurdunun da Peçeneklerin eline geçtiği görülmektedir⁸⁸. Böylece Çar Simeon kısa bir süre önce ülkesini işgal ederek büyük zararlar vermiş olan Macarlardan hem intikam almış hem de Macarların kendisi için bir tehdit olmaktan çıkmasını sağlamıştır. Ancak Macarların bu yenilgisi onların yurtlarından göç etmelerine ve Avrupa siyasetine daha yakinen karışmalarını sağlamıştır fakat bu ileriki süreçleri etkilendiğinden bu sırada Çar Simeon'un Macarlar hakkında kısa vadede bu konuyu dikkate almadığı görülmektedir⁸⁹.

Tuna Bulgar Devleti Macarlarla olan savaştan galip çıkarak Doğu Roma İmparatorluğunu bu güçlü müttefikten yoksun bırakmıştır. Böylece Bulgarlara karşı Macar kılıcının İmparator VI. Leon tarafından kullanılmasının önü kesilmiştir. Çar Simeon galibiyetin ardından Doğu Roma elçisi Leo Khoirosphaktes ile görüşmelere tekrar başlamıştır ancak bu sefer şüphesiz Bulgar tarafının eli daha güçlenmiş ve yapılacak olan barış anlaşması Bulgarların lehine olmaya daha yakındır⁹⁰. Barış görüşmelerinin bu noktaya geldiği ve siyasetin Bulgarlardan yana olduğunu anlayan elçi Leo Khoirosphaktes Çar Simeon'un taleplerini İmparator VI. Leon'a bildirmiştir. Anadolu'daki işlerinin çok daha aciliyeti olduğu anlaşılan imparator Bulgarlarla süregelen problemin bitmesini için talepleri kabul etmiştir. Ancak kaynakların bu konuda suskunluğundan Çar Simeon'un esirlerden başka hangi talepleri öne sürdüğünü bilememekteyiz. İmparator VI. Leon'un barış şartlarını kabul etmesiyle uzun bir süredir Mundraga kalesinde ikamet eden elçi Leo Khoirosphaktes'de özgürlüğüne kavuşmuştur. Çar Simeon'un isteği doğrultusunda Bulgar Kavhan Theodore elçi Leo Khoirosphaktes ile birlikte 896 yılının ilkbahar aylarında İstanbul'a anlaşmayı nihai olarak imzalamak ve Bulgar esirlerini teslim almak üzere gitmiştir⁹¹. Kavhan Theodore Doğu Roma İmparatorluğundan Bulgar esirleri almak istediğinde Doğu Romalı memurların işleri çok ağırdan alması her bir esir için günler süren resmi prosedürlerin yapılması gibi konularla Bulgar heyetini oyaladığı anlaşılmaktadır. Kavhan'ın tüm çabasına rağmen Macarların, Doğu Romalılara vermiş olduğu Bulgar esirlerin hepsi anlaşma hükümlerine aykırı olarak kurtarılamamıştır⁹². Bu durum Çar Simeon'un öfkelenmesine sebep olmuş ve yapılan anlaşmanın geçerliliğinin kalmadığını ilan etmesine neden olmuştur. Çar Simeon İmparator VI. Leon'u uyarmak amacıyla aynı 894 yılında Bulgar Pazarı'nın yerinin tekrar eski yerine getirilmesini istediğinin reddedildiğinde yaptığı gibi son çare olarak tekrar silahlı mücadeleye girmiştir. Bulgar ordusu 896 yılının ilk bahar aylarının sonunda hareket geçmiş Doğu Roma İmparatorluğunun Makedonya Themasına saldırmıştır. Bulgar saldırıları Trakya'nın kuzey bölgelerine de yayılmıştır. Savaşın şiddetinin arttığını görmüş olan İmparator VI. Leon Bulgarları durdurmak amacıyla Trakya ve Makedonya themalarına Anadolu themalarından asker sevk etmek zorunda kalmıştır⁹³. Doğu Roma ordularının başına komutan Leon Kantakolon getirilmiştir kendisi de yardımcı olarak yanına Patrici Theodosios'u seçmiştir. Doğu Roma İmparatorluğunun Balkan themalarından, Anadolu'dan gelen thema askerleri ve seçkin Tagmata birliği ile desteklenen ordu Bulgar seferi için hazırlanmış ve ordu İstanbul'dan hareket ederek

⁸⁷ Lang, s. 63.

⁸⁸ Bury, s. 199.

⁸⁹ Jr, Fine, s.139; Obolensky, s.146; Ostrogorsky, s.239; Whittow, s.287.

⁹⁰ Browning, s.60; Runciman, *The First Bulgarian*, s. 147.

⁹¹ Tougher, s. 176; Skylitzes, s.172

⁹² Runciman, *The First Bulgarian*, s.147; Leszka, s.68-69.

⁹³ Jr Fine, s.139.

Bulgarlar üzerine gitmiştir⁹⁴. Komutan Kantakolon önderliğinde üstüne gelmekte olan ordunun varlığından haberdar olan ve bir saldırı beklemekte olan Çar Simeon, Doğu Roma ordusunu Edirne'nin güneyinde yer alan Bulgarafigon (Boulgarophygon) adı verilen yerde karşılamıştır⁹⁵. Burada eski bir Doğu Roma kalesi yakınlarında gerçekleşen savaşın ayrıntıları tam olarak bilinmemektedir ancak savaşın galibi Bulgar ordusu olmuştur. Doğu Roma ordusunun büyük bir çoğunluğu savaşta Bulgarlar tarafından yok edilmiştir. Ordunun komutanı olan Leon Kantakolon savaşta hayatını son anda yakınlardaki kaleye kaçarak kurtarmıştır. Bulgarafigon Savaşı Doğu Roma İmparatorluğunun Tuna Bulgar Devleti karşısında 811 yılında Vürbitsa geçitlerinden almış olduğu mağlubiyetten sonra bu tarihe kadarki en fazla sayıda kayıp verdiği savaş olmuştur⁹⁶.

Bulgar ordusunun Bulgarafigon savaşında Doğu Roma ordusunu yok ettikten sonra İstanbul yolu Çar Simeon'a açılmış bulunmaktadır. Bulgar ordusu yanında Doğu Romalı esirlerle birlikte İstanbul surları önüne doğru harekete geçmiştir⁹⁷. Çar Simeon'un İstanbul önlerine gelişi şüphesiz şehri zapt etmek için değildir. Çünkü Bulgar ordusunun gerekli kuşatma aletlerinin yanlarında olmadığı ve en önemlisi de donanmasının bulunmaması İstanbul surlarını aşmak konusunda büyük bir engeldir. Çar Simeon'un İstanbul önlerine kadar gelmesi psikolojik olarak değerlidir ve İmparator VI. Leon'u istediği şartlarda bir anlaşmaya zorlayacak olması muhtemeldir. İstanbul surlarının şehri bu şartlarda zapt etmeye imkân vermeyecek olduğu aşikâr olmasına rağmen İmparator VI. Leon şehirdeki tüm halkı şehri savunmak için silah altına almış ve surların görece zayıf olarak nitelenecek bölgelerini de tamir edilmesini emretmiştir⁹⁸. Bu durum şehirde ve imparatorada bir panik havasının olduğunu da göstermektedir. Fakat Bulgarlara savaşacak hazır bir ordunun bulunmayışı da göz önüne alındığında İmparator VI. Leon'un Çar Simeon ile barış anlaşması yapmaktan başka seçeneği kalmadığı görülmektedir. İstanbul'dan daha fazla ilerleme şansının olmaması ve 894 yılından beri amacı sadece Bulgar Pazarı sorunu ve ardından esirlerin kurtarılması olan Çar Simeon da imparatorun teklifini kabul etmiştir⁹⁹. İmparator VI. Leon barış müzakereleri için eski elçi Leo Khoirosphaktes'i görevlendirmiştir. Tuna Bulgar Devleti önce Macarlara karşı aldığı galibiyet ve arkasından Bulgarafigon galibiyeti ile ordusu İstanbul surları önünde olduğundan artık mağlup değil galip devlet konumuna yükselmiş olduğu görülmektedir. Fakat buna rağmen elçi Khoirosphaktes Bulgarların taleplerini kabul konusunda direnç göstermiş ve görüşmeler ancak 897 yılının kış aylarında nihayet bulmuş ve Bulgarlar ve Doğu Romalılar yazılı bir anlaşmayı ve imzalanmıştır. Çar Simeon savaşta galip gelmesine rağmen Doğu Roma'yı çok zorlayıcı isteklerde bulunmamış elde etmek istediği haklar zaten kendi doğal haklarıdır. Anlaşmaya göre 716 yılında Tervel Han ve İmparator III. Leon döneminde neticelenmiş Bulgar Pazarının yeri ve bu pazarın vergi oranları Bulgar tüccarları için yeniden eski haline getirilecektir. Buna göre Bulgar Pazarı Yunan tüccarların tekeline alınarak Selanik'ten tekrar İstanbul'daki eski bölgesine kurulacaktır. Böylece Bulgar tüccarların yeniden eski avantajlı ticareti korunacak ve dolayısıyla Tuna Bulgar Devleti'nin bundan sonraki ticareti zarar görmeyecektir. Ayrıca

⁹⁴ Hupchick, s.163.

⁹⁵Savaşın yeri bugünkü Kırklareli iline bağlı olan Babeski ilçesi yakınlarında bulunmaktadır, Yunanca Bulgar Köprüsü anlamına gelmektedir. Curta, s.229; Norwich, s.98.

⁹⁶ Bury, s.237.

⁹⁷ Prasad, s.221.

⁹⁸ Shephard, *Emergent*, s.17.

⁹⁹ Hupchick, s.164.

Tuna Bulgar Devleti ve Doğu Roma İmparatorluğu karşılıklı esir takasından bulunacaklardır. Savaştan galip çıkan Tuna Bulgar Devleti daha önceki yıllarda Doğu Roma İmparatorluğundan almakta olduğu yıllık vergiyi tekrar almaya başlayacaktır. Ayrıca savaş boyunca Bulgarların Trakya topraklarında sınırları korumakla görevli kale ve benzeri istihkâmlar da Tuna Bulgar Devleti kontrolüne geçmiştir¹⁰⁰. Savaşın galip tarafı olan Bulgarların bu anlaşma maddelerinde çok yüksek beklentilerde olmadığı sadece uygulanabilir isteklerde bulunmaları Çar Simeon'un gerçekçi siyasetinden kaynaklanmış olduğu anlaşılmaktadır¹⁰¹. Böylece 894 yılında oldukça basit bir sebeple başlayan savaş süreci 896 yılında Bulgarafigon 'da Doğu Roma ordusunun büyük bir yenilgisi ile 897 yılında yapılan anlaşma uyarınca Bulgar Pazarının 894 yılından önceki konumuna gelmesi ile son bulmuştur.

Sonuç

Tuna Bulgar Devleti'nin Hristiyanlaşma süreci Omurtag ve Malamir hanlar dönemlerinde baskı siyaseti ile engellenmeye çalışılmışsa da tam anlamıyla bir netice vermemiştir. Hristiyanlık Tuna Bulgar Devleti sınırları içinde ve dahi çevresinde yaşayan Slav kabilelerinden Bulgar halkına hızla yayılmıştır. Kurum Han döneminde esir edilen birçok Doğu Romalı siviller ve din adamları Hristiyanlığın çok daha kolay yayılmasını sağlamışlardır. Bulgarlar ve Slavlar arasında kaynaşma Bulgar dilinin yerini toplum içinde zamanla Slavcaya bırakmıştır. Tüm bu genel durum içinde Boris Han'ın Hristiyanlığı tanınması ve kendisiyle birlikte ülkesinin de Hristiyan devleti olarak ilan etmesi Hristiyanlığın Tuna Bulgar Devleti'nde rahatlamasına sebep olmuştur. Boris Han'ın Hristiyan olmasına rağmen Doğu Roma İmparatorluğu kontrolüne girmek istememesinden kaynaklı bağımsız bir Bulgar Patrikhanesi kurmak istemesine neden olmuştur. Böylece aynı dine inandığı Doğu Roma İmparatorluğuna karşı İstanbul Patrikhanesinden bağımsız olmayı planlamıştır. Bu amaçları uzun uğraşları sonucunda karşılık vermiş ve Bulgarlar bağımsız bir patrikhaneye kavuşmuşlardır. Şartların olgunlaştığını düşünen Boris Han 889 yılında tahtını veliahttı olarak hazırladığı oğlu Vladimir'e bırakmıştır. Boris Han, Bulgar Patriği olarak hazırladığı İstanbul'da eğitim almış olan oğlu Simeon ile birlikte manastır hayatı yaşamaya başlamıştır. Ancak Vladimir Han'ın babasının ortadan kaldırarak bir millet oluşturmaya çalıştığı eski Bulgar aristokrasisini kendisine güç odağı yapmış ve bu soylu sınıfın istek ve amaçları ile hareket ederek ülkesinde Hristiyanlık ve Slavlık karşıtı bir politika sürdürmüştür. Oğlunun kendi kurduğu düzeni bozmasına ancak 4 sene dayanabilen Boris Han'ın manastırdan çıkarak Vladimir Han'ı tahtından indirmesi ve yerine diğer oğlu Simeon'u getirmesi Tuna Bulgar Devleti tarihini değiştiren bir dönüm noktası olmuştur. 893 yılında Tuna Bulgar Devleti tahtına çıkarak Çar unvanını kullanmaya başlayan Simeon İstanbul'da eğitim almış ve din adamı yemini etmiş bir kişidir ve devlet yönetiminde tecrübesiz olması beklenirken keskin zekâsı ve öngörüsü sayesinde devletine kudretli bir çağ yaşatmıştır. Çar Simeon tahta çıktığı ilk yılında ülkesinin din, kültür ve mimari işleri ile meşgulken İstanbul'da 716 yılı anlaşması ile hakları ve işleyişi garanti altına alınmış olan Bulgar Pazarı'nın yerinin değişmesi ile Doğu Roma İmparatorluğu ile 3 yıl sürecek bir mücadele dönemine girilmiştir. 894 yılında başlayan savaş sadece Bulgarlar ve Doğu Romalılar ile kalmamış iki bozkırlı halk olan Macarlar ve Peçeneklerin ittifak yolu ile bu mücadeleye dahil

¹⁰⁰ Runciman, *The First Bulgarian*, s.148; Jenkins, s.203; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus*, s.39.

¹⁰¹ Shephard, *Emergent*, s.18.

olmaları sıradan bir pazar sorununu uluslararası bir savaş meselesi haline getirmiş ve bu durum uzun bir savaş dizisine sebep olmuştur. Bu savaşlar neticesinde Macarlar ana yurtları olan Etelköz'ü Peçeneklere terk etmiş ve onlar Panonya'da bugün Macar Ovası olarak bilinen bölgeye göç etmek zorunda kalmışlar ve Macaristan Krallığını kurmuşlardır. Macaristan Krallığı daha sonraki süreçte Avrupa'nın en önemli güçlerinden biri haline gelmiş ve Avrupa siyasetinde etkili olmuştur. Ayrıca Macarların yer değiştirmesi Slavları doğu ve batı olarak iki kısma ayırmış Slav birleşmesini önlemiştir.

Kaynakça

- Ahmetbeyoğlu, Ali, *Bulgar Türkleri Tarihi- Hanlıktan Çarlığa*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2023.
- B. Chary, Frederick, *The History of Bulgaria, The Greenwood Histories of the Modern Nations*, 2011.
- Browning, Robert, *Byzantium and Bulgaria, A Comparative Study Across The Early Medieval Frontier*, Londra 1975.
- Brubaker, Lesllie- Haldon, John, *Byzantium in the Iconoclast Era c. 680–850: A History*, Cambridge University Press, UK 2015.
- Bury, J B, *Eastern Roman Empire from the Fall of Irene to the Accesion of Basil A.D.802-867*, Macmilla And Co. Limited, London 1912.
- Crampton, R.J., *A Concise History of Bulgaria*, Cambridge Concise Histories, Cambridge University Press, Cambridge 2016
- Curta, Florin, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*. Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- Forbes, Nevill, *The Balkans: A History of Bulgaria—Serbia—Greece—Rumania—Turkey*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014.
- Forbes, Neville, *The Balkans: The History of Bulgaria and Serbia*, Clerandon Press, Oxford 1915.
- Golden, Peter, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. Osman Karatay, Ötüken Yayınları, İstanbul 2013.
- Güneş, Cüneyt, *Bizans İmparatorluğu Kurumları ve Unvanları (IX. ve XI. Yüzyıllar)*, Selenge Yayınevi, İstanbul 2022.
- Haldon, John, *Byzantium At War AD 600-1453*, Routledge, New York 2002.
- Hopkins, James, *The Bulgarian Orthodox Church: A Socio-Historical Analysis of the Evolving Relationship Between Church, Nation, and State in Bulgaria, East European Monographs*, Edinburgh 2013.
- Hupchick, Denis P, *War for Early Medieval Balkan Hegemony*, Palgrave Macmillan, USA 2017.
- J. Leszka (Łódź), Mirosław “*The Monk Versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*”, *Studia Ceranea* 1, 2011, s.55-70.
- Jenkins, Romilly, *Byzantium The İmperial Centuries AD 610-1071*, Barnes&Noble Books, New York 1993.
- Jr Fine, J.V.A., *A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, Ann Arbor 1983.
- Kaldelis, Anthony, *Streams of Gold, Rivers of Blood: The Rise and Fall of Byzantium, 955 A.D. to the First Crusade*, Oxford University Press, Oxford 2017.
- Karatay, Osman, *Bulgarlar: Yitik Bir Türk Kavmi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

- Kayapınar, Ayşe, “Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der. O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006.
- Kolias, Angelos, *Leon Choïrosphactes, Magistre, proconsul et patrice*, Athens 1939.
- Lang, David Marshall, *The Bulgarians From Pagan Times to the Ottoman Conquest*, Thames And Hudson, Southampton 1976.
- Liudprand, *The Complete Works of Liudprand of Cremona*, Trans. Paola Squatriti, The Catholic University of American Press, Washington, D.C. 2007.
- Marinow, Kiril, “In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927) in the Oration “On the Treaty with the Bulgarians”, *Studia Ceranea I*, “A Journal of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe” 1, 2011.
- Miller, William, *The Byzantine Inheritance in South-eastern Europe, Byzantium: An Introduction to East Roman Civilization*. Oxford University Press, Oxford 1949.
- Niavis, Pavlos, *The Reign of the Byzantine Emperor Nicephorus I (802-811)*. The University of Edinburgh. Edinburgh 1984.
- Norwich, John Juluis, *Bizans Yükseliş Dönemi (803-1081)*, Çev: Selen Hırçıl, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2013.
- Obelensky, Dimitri, *The Byzantine Commonwealth, Eastern Europe 500-1453*, Cardinal, London 1974.
- Ostrogorsky, George, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 5. Baskı, Ankara 1999.
- Prasad, Pavel. *Diplomacy and Foreign Policy in the Personal Reign of Constantine VII Porphyrogenetos (945-959)*, University of Oxford, Oxford 2015.
- Rasonyi, Lazslo, *Tuna Köprüleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1984.
- Runciman, Steven, *Byzantium and the Slavs, Byzantium: An Introduction to East Roman Civilization*. Oxford University Press 1949.
- _____, *The Emperor Romanus Lekapenus and his reign*, Cambridge University Press, Cambridge 1988.
- _____, *The First Bulgarian Empire*, G. Bell & sons Limited, Londra 1930.
- Schaller, Eingeführt von Helmut W., *BULGARIEN-JAHRBUCH Deutsch-Bulgarische Gesellschaft zur Förderung der Beziehungen zwischen Deutschland und Bulgarien e.V. Herausgegeben von Sigrun Comati- Wolfgang Gesemann- Raiko Krauß und Helmut Schaller* Cologne 2022.
- Shephard, Jonathan, *Emergent In the Balkans and East-Central Europe*, Ashgate Variorum, UK 2011.
- _____, “Bulgaria: the other Balkan Empire”, *Cambridge Medieval History III*, Cambridge University Press, Cambridge 1999.
- Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, İngilizceye çev. John Wortley, Cambridge University Press, New York 2010.
- Sophoulis, Panos, *Byzantium and Bulgaria, 775-831*, Brill, Leiden-Boston 2012.
- Tougher, Shaun, *The Reign of Leo VI (886–912). Politics and People*, Leiden–New York–Koln 1997.
- Treadgold, Warren, “The Long Revival”, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, Standford California 1997.
- Vasiliev, A. A, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, c.1, Maarif Matbaası, Ankara 1943.

Whittow, Mark, *The Making of Byzantium, 600-1025*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles 1996.